

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ

УДК 343.13+378.147

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-238-245

Ірина БАСИСТА[©]

доктор юридичних наук, професор
(Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів, Україна)

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ ПРО СТЯГНЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВИТРАТ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАКРИТТЯМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ З ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Через наявні суттєві прогалини у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) та, як наслідок – відсутність однакових підходів у судових рішеннях, у черговий раз перед Верховним Судом та науковцями постало питання про те, чи стягувати з особи, яка фактично звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності процесуальних витрат, якщо так, то які з них та як вирішувати частку (розподіл) тих процесуальних витрат, що не підлягають такому стягненню. Дослідження також має на меті з'ясувати, які з витрат, понесені потерпілим у цьому конкретному випадку, мали б бути компенсовані йому за рахунок Державного бюджету України. Застосованими дедуктивними міркуваннями та дискурсивним мисленням отримано результат у вигляді наукового висновку, що не варто проводити узагальнення всіх процесуальних витрат, *понесених потерпілим* з позицій безумовної їх компенсації йому, бо є й ті з процесуальних витрат (наприклад кошти, витрачені потерпілим на представника, звісно за винятком ситуації, коли наявна правова можливість такого представництва на безоплатній для потерпілого основі), які такій компенсації не мали б підлягати за умов ситуації, коли обвинувальний вирок не ухвалювався, а особу за судовим рішенням звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Обґрунтовано, що судовою ухвалою за умовами частини 2 статті 122 КПК України з Державного бюджету України компенсують потерпілому витрати, *пов'язані з його участю* у кримінальному провадженні.

Ключові слова: *потерпілий, особа, яка звільнена від кримінальної відповідальності, вирок, ухвала, компенсація та стягнення процесуальних витрат.*

Постановка проблеми. На розгляді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду перебуває касаційна скарга на ухвалу Хмельницького апеляційного суду від 28 листопада 2022 року (справа № 686/1699/20, провадження № 51-2680 км 21). Ухвалою Хмельницького апеляційного суду від 15 листопада 2022 року скаргницю, яка на той час була обвинуваченою, звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (п. 2 ч.1 ст. 49 КК України), а кримінальне провадження щодо неї було закрито на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК України. 15 листопада 2022 року від потерпілого на адресу апеляційного суду надійшла заява про стягнення процесуальних витрат, а 28 листопада 2022 року судом цю заяву задоволено та ухвалено рішення про стягнення процесуальних витрат саме: витрат на правову допомогу; витрат, пов'язаних із прибуттям до місця судового провадження. На вказане рішення апеляційного суду й подано касаційну скаргу до Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду.

Оскільки на сьогодні ні в рішенні Великої Палати Верховного Суду (постанова

© І. Басиста, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9707-7386>

basysta-i@ukr.net

від 17 червня 2020 року у справі № 598/1781/17, провадження № 13-47кз20), ні в рішенні об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (постанова від 12 вересня 2022 року у справі № 203/241/17, провадження № 51-4251км021) не з'ясовано питань щодо стягнення тих із процесуальних витрат, які здійснені потерпілим, а саме таких, як: витрати на правову допомогу; витрати, пов'язані з прибуттям до місця судового провадження, тому й учасникам Науково-консультативної ради при Верховному Суді означені питання винесено для наукових дискусій та формулювання власних підходів до їх вирішення [1]. Спробуємо поділитися з науковою спільнотою своїми міркуваннями, які й стали основою відповідного наукового висновку [2].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Окремі аспекти задекларованої проблематики досліджували такі вчені, як Ю. Азаров, В. Нор, А. Павлишин, О. Перепадя, Н. Поліщак, С. Слінько, О. Угриновська, Є. Чорнобай та ін.

Метою статті є критичний огляд наявної практики вирішення цього питання судами України та Верховним Судом, аналіз наукових аргументів колег-процесуалістів та, як наслідок, формулювання власної відповіді на питання щодо того, чи всі процесуальні витрати, понесені потерпілим підлягають безумовній компенсації йому за умов ситуації, коли обвинувальний вирок не ухвалювався, а особу за судовим рішенням звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Виклад основного матеріалу. Приступаючи до розгляду запропонованих питань варто зазначити, що окремі складові задекларованої проблематики вже вирішувалися, як на доктринальному рівні, так і у практиці Верховного Суду [3, с. 18–25; 4, с. 225–235; 5; 6]. Та й саме поняття «процесуальних витрат» має різні варіації власного тлумачення [7, с. 157; 8, с. 211; 5, с. 10–11; 6, с.11], окремі з них беруть початок ще з КПК 1960 року [9, с. 35–41; 10]. Не всі практики та науковці поділяють позицію щодо вичерпності різновидів процесуальних витрат, визначених у статті 118 КПК України, хоча ми її підтримували [9, с. 35–41; 10] і підтримуємо.

Цілком правильно в академічному виданні наголошено, що «...перш, ніж стягнути процесуальні витрати із засудженого чи в окремих випадках віднести їх на рахунок держави, процесуальні витрати мають бути відшкодовані (компенсовані) тим суб'єктам процесу, які їх понесли і якнайшвидше після їх виникнення» [11, с. 622]. Тож першою базовою тезою у попередньому судженні є те, що стягнення процесуальних витрат повинно здійснюватися лише із засудженого, тобто такого обвинуваченого, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав чинності (частина 2 статті 43 КПК України) [12], що цілком корелює із положеннями перших двох частин статті 124 КПК України. Другою базовою тезою є те, що стягненню процесуальних витрат передують їх компенсація тим суб'єктам процесу, які їх понесли.

Також неодноразово вже підтримано наукову позицію про те, що стягнення процесуальних витрат у кримінальному провадженні здійснюється за правилами КПК України, воно не є цивільно-правовим заходом, часто воно реалізується навіть всупереч бажанню обвинуваченого [13, с. 209]. Щодо цього варто побіжно пригадати й цілком правильну наукову позицію стосовно витрат цивільного позивача та цивільного відповідача на правову допомогу, адже «...оскільки цивільний позов не є характерним інститутом для кримінального судочинства, та враховуючи особливості, власне кримінального провадження, витрати на оплату правової допомоги їх представників, які надають допомогу за договором, не доцільно відносити до кримінально-процесуальних витрат (їх визначення та розподіл мали б регламентуватися ЦПК)» [11, с. 613].

Повертаючись до суті запропонованих для вирішення членам НКР при Верховному Суді питань у справі № 686/1699/20, провадження № 51-2680 км21, варто наголосити, що у 2022 році із схожим запитом до членів НКР при Верховному Суді вже звертався суддя Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Мазур Микола Вікторович і ним ще на той час було констатовано, що висновки Великої Палати Верховного Суду (справа № 598/1781/17, провадження № 13-47кз20) є такими, що розподіл процесуальних витрат повинен бути здійснений у будь-якому рішенні, яким завершується розгляд кримінального провадження по суті, у тому числі й в ухвалі, якою особа звільняється від кримінальної відповідальності (постанова від 17 червня 2020 року) [14], і ця позиція вже зазнала свого науково-практичного розвитку [3, с. 18–25; 4, с. 225–235; 15].

Також у згаданому зверненні судді у справі № 203/241/17 було узагальнено наявну судову практику Верховного Суду у цій царині та встановлено дві наявні

протилежні позиції Суду. Тож нами вже у попередніх публікаціях щодо цього цитувалося [3, с. 18–25; 4, с. 225–235], що «...ухвалою Верховного Суду від 25 червня 2018 року у справі № 758/2420/17 (провадження № 51-6496ск18) визнано, що «...є правильним віднесення судом на рахунок держави процесуальних витрат, зокрема таких із них, як витрати на залучення експерта, при закритті кримінального провадження на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК. Постановою Верховного Суду від 09 листопада 2021 року у справі № 149/83/21 (провадження № 51-4371км21) підтверджено, що покладаються на державу всі процесуальні витрати, понесені органом досудового розслідування та пов'язані з розслідуванням кримінального провадження при закритті кримінального провадження через «втрату» особою статусу обвинуваченого у результаті відмови потерпілого від обвинувачення у справі приватного обвинувачення. Ухвала Верховного Суду від 25 березня 2021 року у справі № 592/10225/19 (провадження № 51-4499ск20) демонструє таку судову позицію, що при закритті кримінального провадження щодо особи положеннями КПК України не передбачено можливості стягнення з неї судових [14] витрат (у рішенні Суду вжито правильний термін «процесуальних витрат» [16]).

Проілюстровано й наявний інший підхід Суду про те, що не звільняються особи від сплати процесуальних витрат, пов'язаних із проведенням експертиз, при закритті кримінального провадження з неабілітуючих підстав, у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності (постанови Верховного Суду від 29 вересня 2021 року, від 07 жовтня 2021 року, від 07 грудня 2021 року, відповідно справи № 342/1560/20, провадження 51-2331км21; № 584/800/20, провадження 51-1800км21; № 132/283/21, провадження № 51-4668км21). В ухвалі Верховного Суду від 12 квітня 2021 року висловлено згоду із судом апеляційної інстанції в тій частині, що не є заходом покарання чи кримінальної відповідальності стягнення з особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, процесуальних витрат (справа № 348/1527/20, провадження № 51-1731ск21)» [14]» [3, с. 18–25; 4, с. 225–235].

За результатами касаційного розгляду об'єднана палата ККС ВС у власній постанові від 12 вересня 2022 року у справі № 203/241/17 (провадження № 51-4251км21) зазначила, що «...звільнення від кримінальної відповідальності на підставі статті 49 КК є безумовним, оскільки приводом для нього є саме закінчення передбачених законом України про кримінальну відповідальність строків, наданих державі для доведення вини особи у вчиненні кримінального правопорушення та притягнення її до кримінальної відповідальності у встановленому кримінальним процесуальним законом порядку ... від особи взагалі не вимагається визнання своєї винуватості шляхом здійснення будь-яких активних дій. Крім того, згода особи на звільнення її від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності й відповідно закриття кримінального провадження відносно неї на цій підставі не є тотожною визнанню особою своєї вини у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення, і жодним чином не може підтверджувати винуватість особи, оскільки суперечитиме засадам презумпції невинуватості та доведеності вини (ст. 62 Конституції України, ст. 17 КПК). В такому випадку, керуючись засадами справедливості та враховуючи загальнодозвільний тип правового регулювання кримінального провадження, наявність факту понесення органом досудового розслідування матеріальних витрат, пов'язаних зі здійсненням кримінального провадження, не може бути приводом для стягнення з особи, кримінальне провадження щодо якої закрито у зв'язку зі звільненням її від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК, таких витрат. Щодо стягнення судом саме процесуальних витрат за проведення експертиз, то важливе значення у механізмі їх розподілу в кримінальному провадженні набуває питання про те, хто призначав експертизу та за чією ініціативою вона проводилась, а також чи входить проведення експертизи до сфери службових обов'язків залученого експерта, чи є експерт співробітником державних експертних установ... Якщо особа звільняється від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності, процесуальні витрати, понесені органом досудового розслідування та пов'язані зі здійсненням кримінального провадження, в тому числі й витрати на проведення експертизи, не стягуються з особи, кримінальне провадження щодо якої закрито на цій підставі, а відносяться на рахунок держави, окрім витрат, пов'язаних, зокрема, із залученням експерта стороною захисту» [17].

Свого часу у власному науковому висновку та відповідних публікаціях вже було сформульовано таку підсумкову тезу, що «... при виникненні сумнівів, чи є правові підстави стягувати процесуальні витрати з осіб у кримінальних провадженнях щодо яких

прийнято процесуальне рішення про закриття, очевидно, в першу чергу, слід виходити із підстав закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи, котрі наведені у статті 284 КПК України і поділяються на реабілітуючі та нереабілітуючі. За ситуації, коли рішення про закриття кримінального провадження прийнято із реабілітуючої підстави, то й поведження з цією особою має відповідати такому, як із невинуватою».

До обов'язку, передбаченого частиною 3 статті 285 КПК України, необхідно додати ще й фразу на кшталт того, що роз'ясненню підозрюваному чи обвинуваченому підлягає й те, що у випадку його звільнення від кримінальної відповідальності та закриття кримінального провадження з нереабілітуючої підстави, з нього будуть стягнуті судом певні процесуальні витрати у цьому кримінальному провадженні. Це повинно бути ще однією до вже наявних унормованих у КПК України складових і умов, які є визначальними для того, щоб у підозрюваного чи обвинуваченого «визріло (не визріло)» внутрішнє переконання скористатися таким своїм правом або ж переконання для подальшого висловлення ним заперечення проти закриття кримінального провадження з нереабілітуючої підстави.

За умов, коли законодавець у статті 124 КПК України, зокрема у її частинах 1 та 2, оперує виключно підходом щодо можливості стягнення з обвинуваченого процесуальних витрат «у разі ухвалення обвинувального вироку», а частину 3 статті 285 КПК України не доповнено на кшталт означеної вище пропозиції, *не вважаю* за можливе стягувати з «фактично звільненої» від кримінальної відповідальності особи процесуальні витрати, про які йдеться у частинах 1–2 статті 124 КПК України...» [3, с. 18–25; 4, с. 225–235; 15].

Що ж безпосередньо стосується витрат потерпілого на правову допомогу та витрат потерпілого, пов'язаних із прибуттям до місця судового провадження, то маємо такі міркування. По-перше, в академічних виданнях вже відзначалося, що «...хоча частина 1 статті 121 КПК до витрат, пов'язаних із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження й включає і витрати захисника підозрюваного чи обвинуваченого та представника потерпілого, все ж таки вони не належать до цього виду витрат, оскільки ці транспортні витрати долучаються до витрат на правову допомогу» [11, с. 616]. У нашому ж випадку судом правильно віднесено ці витрати до витрат на правову допомогу.

По-друге, вже раніше автори цілком ґрунтовно акцентували, що під час класифікації прав потерпілого з огляду на їх відповідність міжнародним стандартам захисту прав потерпілого, варто виділити такий один із семи інших, як «...стандарт забезпечення потерпілого правовою, медичною, соціальною та психологічною допомогою, який на сьогодні у чинному КПК України реалізується лише через право потерпілого мати представника. Інші види допомоги потерпілому не мають відповідної регламентації в національному кримінальному процесуальному законодавстві» [18, с. 81–83]. «... Потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, юридична особа, щодо якої здійснюється провадження оплачують допомогу представника, котрий діє на підставі договору (ч. 2 ст.120 КПК). При цьому, розмір витрат потерпілого на участь представника-адвоката обумовлюються у договорі, який укладається між ними. Окрім платного представництва інтересів потерпілого у кримінальному провадженні наявна правова можливість такого представництва на безоплатній основі» [6, с. 12] і нами також висловлювалася згода з такими переконаннями [19, с. 261]. Видається так, що кошти, витрачені потерпілим на представника, звісно за винятком ситуації, коли наявна правова можливість такого представництва на безоплатній для потерпілого основі (згідно з пунктом 2 частини 2 статті 13 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» фінансування здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу в судах здійснюється за рахунок видатків Державного бюджету України [20]) компенсації не мали б підлягати за умов розглядуваної нами ситуації, коли обвинувальний вирок не ухвалювався.

Водночас тут також маємо проблему. Такими авторами, як О. Кучинська [21, с. 9–12], М. Гошовський та іншими [22, с. 159–161] ще до вступу чинного КПК України в дію та й опісля цієї події пропонувалося передбачити у КПК як випадки обов'язкової участі захисника, як представника потерпілого, так і безоплатну його участь. Правильно констатовано, що протилежний стан справ, тобто такий, який маємо на сьогодні у чинному КПК України, ставить у нерівноправне становище сторони кримінального

провадження та потерпілого [23, с. 127].

По-третє, відповідно до частини 3 статті 122 КПК України потерпілим, цивільним позивачам, свідкам оплачуються проїзд, наймання житла та добові (у разі переїзду до іншого населеного пункту), а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять [12]. Ці витрати також співвідносяться із відповідними пунктами Інструкції, яка затверджена постановою КМУ від 1.07.1996 року № 710 і, як правильно зазначають автори академічного курсу «Кримінальний процес України» (Львів, 2021) у його томі № 1 – є однією із двох груп складових витрат, пов'язаних із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів та є «... витратами, пов'язаними із прибуттям потерпілих ... до місця досудового розслідування або судового провадження» [11, с. 619].

У частині 4 статті 121 КПК України вказано, що «витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження представника, несе особа, яку він представляє». Частина 2 статті 122 КПК України містить таке положення, що «... витрати, пов'язані із участю потерпілих у кримінальному провадженні, залученням та участю перекладачів ... здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України в порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України» [12].

Отож не варто проводити узагальнення всіх процесуальних витрат, понесених потерпілим з позицій їх безумовної компенсації йому, бо є й ті з процесуальних витрат, які такій компенсації не мали б підлягати за умов наявного правового поля та ситуації, коли обвинувальний вирок не ухвалювався, а особу за судовим рішенням звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Дослідниками вже неодноразово пропонувалися власні шляхи того, як поліпшити стан справ у цій царині, «... тотально удосконаливши кримінальні процесуальні положення щодо процесуальних витрат...» [5, с. 10–11], але не повною мірою мірі враховано ситуацію щодо випадків з вирішення питання про постановлення ухвали про закриття кримінального провадження у зв'язку із звільненням особи від кримінальної відповідальності, як із реабілітуючих, так і з нереабілітуючих підстав, про що вже йшлося на шпальтах юридичних видань [3, с. 18–25; 4, с. 225–235].

Висновки. Не варто проводити узагальнення всіх процесуальних витрат, понесених потерпілим з позицій безумовної їх компенсації йому, бо є й ті з процесуальних витрат (наприклад кошти, витрачені потерпілим на представника, звісно за винятком ситуації, коли наявна правова можливість такого представництва на безоплатній для потерпілого основі), які такій компенсації не мали б підлягати за умов наявного правового поля та конкретної ситуації, коли обвинувальний вирок не ухвалювався, а особу за судовим рішенням звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Судовою ухвалою за умовами частини 2 статті 122 КПК України з Державного бюджету України компенсують потерпілому витрати, пов'язані з його участю у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Звернення судді у справі № 686/1699/20, провадження № 51-2680 км21 із реєстраційним вхідним номером Верховного Суду 202/0/26-23 від 1.06.2023.
2. Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді Ірини Басистої «Щодо стягнення процесуальних витрат у зв'язку із закриттям кримінального провадження з підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності» (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Володимира Володимировича Короля у справі № 686/1699/20, провадження № 51-2680 км21). 15.08.2023. 12 с.
3. Басиста І. В. Стягнення процесуальних витрат у зв'язку із закриттям кримінального провадження з підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності: окремі проблеми. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Юридичні науки.* 2022. № 9–10. С. 18–25. <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2022.9-10.18-25>
4. Басиста І. В., Благута Р. І., Комісарчук Ю. А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства : навч. посіб. Львів : Львів. держав. ун-т внутр. справ, 2022. С. 225–235. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>
5. Поліщак Н. І. Процесуальні витрати у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2017. 211 с.
6. Поліщак Н. І. Процесуальні витрати у кримінальному провадженні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2017. 20 с.
7. Кримінальний процес : підруч. / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової,

Д. П. Письменного. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 544 с.

8. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Вид. 13-е, допов. і перероб. Київ : Правова Єдність, 2017. 824 с.

9. Басиста І. В. Стягнення з обвинуваченого (засудженого) судового збору при вирішенні цивільного позову в ухваленому обвинувальному вирокі. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. Юридичні науки. 2019. Вип. 1. С. 35–41. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/cd0e590e-9e2d-47d4-a992-0c47f8366ed2>.

10. Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді Ірини Басистої з питань правомірності (неправомірності) стягнення з обвинуваченого (засудженого) судового збору при вирішенні цивільного позову в ухваленому обвинувальному вирокі (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Григор'євої І. В). 16 с.

11. Нор В. Т., Бобечко Н. Р., Багрії М. В. Кримінальний процес України: Академічний курс : у 3 т. Т. 1: *Загальна частина* / за ред. акад. НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф. В.Т. Нора та д-ра юрид. наук, проф. Н. Р. Бобечка. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 912 с.

12. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 у редакції від 11.08.2023. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8>

13. Коваленко Є. Г., Маляренко В. Т. Кримінальний процес України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 688 с.

14. Звернення судді у справі № 203/241/17 із реєстраційним вхідним номером Верховного Суду 29/0/26-22 від 13.01.2022.

15. Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді Ірини Басистої щодо стягнення процесуальних витрат у зв'язку із закриттям кримінального провадження (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Мазура Миколи Вікторовича у справі № 203/241/17). 18.01.22. 14 с.

16. Ухвала Верховного Суду від 25 березня 2021 року у справі № 592/10225/19 (провадження № 51-4499ск20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95815800>

17. Постанова об'єднаної палати ККС ВС від 12 вересня 2022 року у справі № 203/241/17 (провадження № 51-4251кмо21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106315603>

18. Демура М. І. Процесуальне становище потерпілого під час досудового розслідування : монографія. Харків : Право, 2018. 224 с.

19. Басиста І. В., Благута Р. І., Гловюк І. В. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. А. Я. Хитри та Р. М. Шехавцова. Львів : Львів. держав. ун-т внутр. справ, 2022. Ч. 1. 492 с. URL: <https://www1.lvduvs.edu.ua/pidruchnyky-posibnyky#>.

20. Про безоплатну правничу допомогу : Закон України № 3460-VI, редакція від 03.08.2023, підстава – 3022-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

21. Кучинська О. П. Проблеми захисту прав потерпілого в кримінальному процесі України. Адвокат. 2009. № 5. С. 9–12.

22. Лисюк Ю. В. Представник потерпілого як захисник у кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 3. С. 159–161.

23. Ємельянов Р. О. Правове регулювання участі адвоката-представника потерпілого в кримінальному провадженні. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С. 122–130. URL: http://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2020/12/122-_Emel_yanov.pdf.

Надійшла до редакції 17.08.2023

References

1. Zvernennia suddi u spravi № 686/1699/20, provadzhennia № 51-2680 km21 iz reiestratsiinym vkhidnym nomerom Verkhovnoho Sudu 202/0/26-23 vid 1.06.2023 [Appeal of the judge in case No. 686/1699/20, proceedings No. 51-2680 km21 with Supreme Court registration entry number 202/0/26-23 dated 06.1.2023]. [in Ukr.].

2. Naukovyi vysnovok chlena NKR pry Verkhovnomu Sudі Iryny Basystoi «Shchodo stiahnennia protsesualnykh vytrat u zviazku iz zakryttiam kryminalnoho provadzhennia z pidstavy zvilnennia osoby vid kryminalnoi vidpovidalnosti» (na vykonannia zvernennia vid suddi Kasatsiinoho kryminalnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu Volodymyra Volodymyrovycha Korolia u spravi № 686/1699/20, provadzhennia № 51-2680 km21) [Scientific opinion of a member of the NKR at the Supreme Court, Iryna Basystoi, "Regarding the collection of procedural costs in connection with the closure of criminal proceedings on the basis of the release of a person from criminal responsibility" (in response to an appeal from the judge of the Criminal Court of Cassation as part of the Supreme Court Volodymyr Volodymyrovych Korol in case No. 686 /1699/20, proceedings No. 51-2680 km21)]. 15.08.2023. 12 p. [in Ukr.].

3. Basysta, I. V. (2022) Stiahnennia protsesualnykh vytrat u zviazku iz zakryttiam kryminalnoho provadzhennia z pidstavy zvilnennia osoby vid kryminalnoi vidpovidalnosti: okremi problemy. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Kyievo-Mohylianska akademiiia»* [Collection of procedural costs in connection with the closure of criminal proceedings based on the release of a person from criminal liability: separate problems. Scientific notes of the National University "Kyiv-Mohyla Academy"]. *Yurydychni nauky..* № 9–10. S. 18–25. URL: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2022.9-10.18-25> [in Ukr.].

4. Basysta, I. V., Blahuta, R. I., Komissarchuk, Yu. A. (2022) Aktualni problemy zastosuvannia kryminalnogo protsesualnogo zakonodavstva [Actual problems of application of criminal procedural legislation] : navch. posib. Lviv : Lviv. derzhav. un-t vnutr. sprav, pp. 225–235. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>. [in Ukr.].
5. Polishchak, N. I. (2017) Protseualni vytraty u kryminalnomu provadzhenni [Procedural costs in criminal proceedings] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / Lviv. derzh. un-t vnutr. sprav. Lviv, 211 p. [in Ukr.].
6. Polishchak, N. I. (2017) Protseualni vytraty u kryminalnomu provadzhenni [Procedural costs in criminal proceedings] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / Lviv. nats. un-t im. Ivana Franka. Lviv, 20 p. [in Ukr.].
7. Kryminalnyi protses [Criminal process] : pidruchnyk / za zah. red. V. V. Kovalenka, L. D. Udalovoi, D. P. Pysmennoho. Kyiv : «Tsentri uchbovoi literatury», 2013. 544 p. [in Ukr.].
8. Tertyshnyk V. M. (2017) Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Procedure Code of Ukraine]. Vyd. 13-e, dopov. i pererob. Kyiv : Pravova Yednist, 824 p. [in Ukr.].
9. Basysta, I. V. (2019) Stiahnennia z obvynuvachenoho (zasudzhеноho) sudovoho zboru pry vyrishenni tsyvilnogo pozovu v ukhvalenomu obvynuvalnomu vyroku [Collection of the court fee from the accused (convicted) in the settlement of the civil lawsuit in the adopted guilty verdict]. *Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu «Kyievo-Mohylianska akademiia». Yurydychni nauky*. Issue 1, pp. 35–41. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/cd0e590e-9e2d-47d4-a992-0c47f8366ed2>. [in Ukr.].
10. Naukovi vysnovok chlena NKR pry Verkhovnomu Sudi Iryny Basystoi z pytan pravomirnosti (nepravomirnosti) stiahnennia z obvynuvachenoho (zasudzhеноho) sudovoho zboru pry vyrishenni tsyvilnogo pozovu v ukhvalenomu obvynuvalnomu vyroku (na vykonannia zvernennia vid suddi Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladi Verkhovnoho Sudu Hryhorievoi I. V) [Scientific opinion of a member of the NKR at the Supreme Court, Iryna Basystoi, on the legality (illegality) of levying a court fee from the accused (convicted) in the resolution of a civil lawsuit in the adopted guilty verdict (in response to an appeal from the judge of the Criminal Court of Cassation as part of the Supreme Court Hryhor'eva I. V)]. 16 p. [in Ukr.].
11. Nor, V. T., Bobechko, N. R., Bahrii, M. V. (2021) Kryminalnyi protses Ukrainy: Akademichnyi kurs [Criminal process of Ukraine: Academic course] : u 3 t. T. 1: Zahalna chastyna / za red. akad. NAPrN Ukrainy, d-ra yuryd. nauk, prof. V.T. Nora ta d-ra yuryd. nauk, prof. N. R. Bobechka. Lviv : LNU im. Ivana Franka, 912 p. [in Ukr.].
12. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 u redaktsii vid 11.08.2023 [Criminal Procedure Code of Ukraine dated 13.04.2012 in the edition of 11.08.2023]. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8> [in Ukr.].
13. Kovalenko, Ye. H., Maliarenko, V. T. (2004) Kryminalnyi protses Ukrainy [Criminal process of Ukraine] : pidruchnyk. Kyiv : Yurinkom Inter, 688 p. [in Ukr.].
14. Zvernennia suddi u spravi № 203/241/17 iz reiestratsiynym vkhidnym nomerom Verkhovnoho Sudu 29/0/26-22 vid 13.01.2022 [Appeal of the judge in case No. 203/241/17 with Supreme Court registration number 29/0/26-22 dated 13.01.2022]. [in Ukr.].
15. Naukovi vysnovok chlena NKR pry Verkhovnomu Sudi Iryny Basystoi shchodo stiahnennia protsesualnykh vytrat u zviazku iz zakryttiam kryminalnogo provadzhennia (na vykonannia zvernennia vid suddi Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladi Verkhovnoho Sudu Mazura Mykoly Viktorovycha u spravi № 203/241/17) [Scientific opinion of the member of the NKR at the Supreme Court, Iryna Basystoi, regarding the collection of procedural costs in connection with the closure of criminal proceedings (in response to the appeal of the judge of the Criminal Court of Cassation as part of the Supreme Court Mazur Mykola Viktorovych in case No. 203/241/17)]. 18.01.22. 14 p. [in Ukr.].
16. Ukhvala Verkhovnoho Sudu vid 25 bereznia 2021 roku u spravi № 592/10225/19 (provadzhennia № 51-4499sk20) [Decision of the Supreme Court of March 25, 2021 in case No. 592/10225/19 (proceedings No. 51-4499sk20)]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95815800> [in Ukr.].
17. Postanova obiednanoi palaty KKS VS vid 12 veresnia 2022 roku u spravi № 203/241/17 (provadzhennia № 51-4251kmo21) [Resolution of the joint chamber of the Supreme Court of Justice dated September 12, 2022 in case No. 203/241/17 (proceedings No. 51-4251kmo21)]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106315603>. [in Ukr.].
18. Demura, M. I. (2018) Protseualne stanovyshe poterpiloho pid chas dosudovoho rozsliduvannia [Procedural position of the victim during the pre-trial investigation] : monohrafiia. Kharkiv : Pravo, 224 p. [in Ukr.].
19. Basysta, I. V., Blahuta, R. I., Hloviuk, I. V. (2022) Kryminalnyi protses [Criminal process] : pidruchnyk / za zah. red. A. Ya. Khytry ta R. M. Shekhavtsova. Lviv : Lviv. derzhav. un-t vnutr. sprav., Part. 1. 492 p. URL: <https://www1.lvduvs.edu.ua/pidruchnyky-posibnyky#> [in Ukr.].
20. Pro bezoplatnu pravnychu dopomohu [About free legal aid] : Zakon Ukrainy № 3460-VI, redaktsiia vid 03.08.2023, pidstava – 3022-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> [in Ukr.].
21. Kuchynska, O. P. (2009) Problemy zakhystu prav poterpiloho v kryminalnomu protsesi Ukrainy [Problems of protecting the rights of the victim in the criminal process of Ukraine]. *Advokat*. № 5,

pp. 9–12. [in Ukr.].

22. Lysiuk, Yu. V. (2013) Predstavnyk poterpiloho yak zakhysnyk u kryminalnomu provadzhenni [Representative of the victim as a defense attorney in criminal proceedings]. *Pivdenoukrajnskyi pravnychi chasopys*. № 3, pp. 159–161. [in Ukr.].

23. Iemelianov, R. O. (2020) Pravove rehulivannia uchasti advokata-predstavnyka poterpiloho v kryminalnomu provadzhenni [Legal regulation of the participation of the lawyer-representative of the victim in criminal proceedings]. *Yevropeiski perspektyvy*. № 3, pp. 122–130. URL: http://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2020/12/122-_Emel_yanov.pdf [in Ukr.].

ABSTRACT

Iryna Basysta. Separate problems arising when resolving the issue of recovery of procedure costs in connection with the closing of criminal proceedings based on exelceration of a person from criminal responsibility. Due to the existing significant gaps in the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CPC of Ukraine) and, as a result, the lack of uniform approaches in court decisions, the Supreme Court and scientists once again faced the question of whether to charge a person who has been released from criminal liability in connection with the expiration of the statute of limitations, procedural costs, if so, which of them and how to decide the fate (distribution) of those procedural costs that are not subject to such collection. The research also aims to find out which of the costs incurred by the victim in this particular case should be compensated to him at the expense of the State Budget of Ukraine.

The applied deductive reasoning and discursive thinking resulted in a scientific conclusion that it is not necessary to generalize all the procedural costs incurred by the victim from the standpoint of their unconditional compensation to him, because there are also procedural costs (for example, the funds spent by the victim on the representative, of course with the exception of the situation when there is a legal possibility of such representation on a free-of-charge basis for the victim), which should not be subject to such compensation under the conditions of a situation where a guilty verdict was not passed, and a person was released from criminal liability by a court decision due to the expiration of the statute of limitations. It is substantiated that, in turn, by a court decision under the terms of Part 2 of Article 122 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the State Budget of Ukraine compensates (transfers to the state's account) the victim's expenses related to his participation in criminal proceedings.

Keywords: *the victim, the person who is exempted from criminal liability, the verdict, resolution, compensation and collection of procedural costs.*

УДК 343.98

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-245-250

Микола ЄФІМОВ[©]

доктор юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ЕПІДЕМІЇ (ПАНДЕМІЇ)

Досліджено організаційно-тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій в умовах епідемії (пандемії). Зазначено, що на часі раз за разом виникають та розвиваються різноманітні вірусні захворювання, які викликають значні проблеми у соціум як у розрізі комунікації, так і загалом в багатьох сферах суспільного життя. З останніх пандемій згадано захворювання на COVID-19, викликане інфекцією коронавірусу, яке забрало життя майже 7 мільйонів людей у всьому світі та продовжує це робити. Зазначена пандемія розпочалася з кінця 2019 року та продовжується й дотепер. Найбільший пік смертності через неї в Україні припав на жовтень-грудень 2021 року, а осіб, які захворіли нею – на лютий 2022 року. Всього в Україні від інфекції коронавірусу померло більше 111 тисяч осіб різних вікових груп. Акцентовано на тому, що під час діяльності працівників правоохоронних органів, особливо окремих підрозділів Національної поліції України, досить високий ризик їх зараження. Для його зменшення необхідно дотримуватися відповідних правил та рекомендацій. До чинників, які утворюють умови організації та тактики проведення слідчих (розшукових) дій під час епідемії (пандемії), віднесено такі: відсутність

© М. Єфімов, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3964-798X>

effimovnick@gmail.com